

I. N. J. C.

DISSERTATIO GRADUALIS,
SISTENS

A M B I T I O N E M ,
CEU PERVERSUM MOTIVUM
EXCITANDI JUVENTUTEM
AD CULTURAM LITTERARUM ,

Q U A M

CONS. SENATUS PHIL. IN REGIA ACAD. AB.
P R Ä S I D E

M A G . J O H A N N E
B I L M A R K ,

HISTOR. ET PHIL. PRACT. PROFESSORE REG. ET ORDIN.
nec non Academiæ h. t. Rectore Magnifico ,
Publico examini modeſte ſubmittit

I S A A C U S W A R G E L I N ,

Ostrobothniensis

IN AUDITORIO MAJORI Die XX Junii, Anni R. S.
MDCCLXXVIII.

H. A. M. C.

A B O Æ,

Impressit JOH. C. FRENCKELL, R. Acad. Typogr.

S:æ R:æ M:tis
MAGNÆ FIDEI VIRO,
REVERENDISSIMO PATRI AC DOMINO,
**D.NO JACOBO J.
HAARTMAN,**
Diœcœeos Aboënsis EPISCOPO
Eminentissimo,
Academiae Auraicæ PRO-CANCELLARIO
Magnificentissimo,
Maxime Venerandi Senatus Ecclesiastici PRÆSIDI
Gravissimo,
nec non
Scholarum per Diœcœsin EPHORO
Accuratissimo,
MÆCENATI MAXIMO,

SACRUM.

VIRIS
MAXIME REVERENDIS ATQUE AMPLISSIMIS,

D: NO PETRO KALM,

S. S. Theol. DOCTORI, Oeconomiae PROFESSORI
Reg. & Ord. Socio Reg. Ord. Vasensis, Reg. Academ.
Scient. Holmiensis & Societ. Litt. Ups. MEMBRO.

D: NO JACOBO GADOLIN,

S. S. Theol. DOCTORI & PROFESSORI Reg. & Ord.
Ecclesiae Fenniae Aboensis ANTISTITI & Reg.
Acad. Scient. Holmensis MEMBRO,

D: NO WILHELMO ROB. NÅÅF,

Logic. & Metaph. PROFESSORI Reg. & Ordin.

D: NO ANDREÆ PLANMAN,

Physices PROFESSORI Reg. & Ordin. nec non Reg.
Academ. Scientiarum Holmensis & Societ.

Litt. Upsal MEMBRO,

PATRONIS BENIGNISSIMIS,

Tenuem hanc dissertationem, argumenti gravitate &
offerentis pietate tantum commendabilem, summa, qua
par est, veneratione dat, dicat, dedicat

MAXIME REVERENDORUM NOMINUM VESTRORUM

cultor devotissimus
ISAACUS WARGELIN.

ADVOCATEN
Vid Kongl. Maj:ts och Rikets
Högloft. Hofrätt i Stor-Furstendömet Finland
Samt
NOTARIUS PUBLICUS,
Ådel och Högakad.,
HERR ISAAC MOBERG,
MIN HÖGTÄRADE K. MORBROR.

Tillåt, Min K. Morbror, at detta Academiska arbe-
te, hvilket jag har äran at EDER tillägna, må inför
Allmänheten vitna både om de mångfaldiga välgärning-
gar, som Min Morbror mig bevisat, såsom och om min
ärkjänsla och den världnad, hvarmed har äran, at be-
ståndigt förblifva

MIN HÖGTÄRADE K. MORBORS

Ödmjuk tjenare
ISAAC WARGELIN,

Quamvis præstantissimas a Supremo & munifico eminuium rerum Creatore dotes acceperint homines; hæ tamen post gravissimam primorum generis nostri Parentum labem, de qua nos satis erudiunt Divina Oracula, adeo quasi evanidæ & complicatae sunt, ut in gloriam Conditoris nec non nostrum aliorumque usum & commodum non nisi ægre fese explicare queant. Dum enim in hanc lucem primum prodit tenellus infans, vitæ quidem signa edit, sed rationis adeo tenuia, ut illius fors conditione brutorum, si non deterior, saltem nec multo melior videatur. Sentit omnino, quantumvis hebetes adhuc videantur ejus sensus, asperitatem status sui: quare continuo fere vagitu eundem tam deplorat, quam circumstantium implorat commiserationem. Et dum sequenti tempore, postquam corpus majorem accepit consistentiam, inter pueriles ineptias rationis quidam igniculi subinde promicant, nihil tamen minus est incertum, eos ne naturæ dono vel hominum institutioni adscribere debeamus; adeo permixta et inter se confusa sunt, quæ indoli, quæque institutioni sunt tribuenda. Ipse intellectus, facultas illa res distincte cognoscendi, & de cognitis rite judicandi, suum diu detrectat munus, in hoc exercendo graviter impeditus, partim per densas tenebras, quæ animæ olymbo incumbunt, partim per malefedula sensuum, atque his innexorum affectuum lenocinia, quibus fit, ut verum et bonum a falso & malo discernere vix valeamus. Proinde etiam voluntas, altera animæ facultas, quæ principium est actuum quorumvis moralium, non potest non saepissime hallucinari, & apparens bonum præ vero eligere; præsertim

A

quum

quum rationis magisterio nondum sit adsveta, sed ab affectibus, frawibus illis Sirenibus, sese in transversum rapi, iterum iterumque patitur. In turbido hocce status homo quidem felicitatem, ad quam per instinctum fertur naturalem, optare, vix autem obtinere potest, nisi ea tempestive removeat impedimenta, quæ obstant, quo minus voti compos fieri possit. Dissipandæ igitur lunt intellectus tenebrae, per nativam labem contractæ; voluntas etiam imperio rationis ita adsvefacienda, ut nihil appetat vel aversetur, nisi quod reapse bonum aut malum esse perspexerit. Enimvero sicut tenera hedera se erigere non potest, nisi vicinæ cujusdam arboris truncum atque ramos apprehendat, eisdemque sese fulciat; ita quoque aliorum requiritur cura & opera, si infans a congenita pravitate & ignorantia ad saniorem mentem & meliorem frugem reducetur; unde necessitas bonæ educationis satis apparet superque.

§. II.

Licet autem de necessitate bonæ educationis omnes, quotquot res serias pro nugis & crepundiis non habent, satis inter se conveniant; nihilo tamen minus illi, in quorum utilitatem ipsa suscipitur, disciplinam atque institutionem ægerrime plerumque ferunt. Nec hoc admodum mirum. Excolendus enim, ceu modo dictum est, intellectus, a pravis habitibus, in quos homo sibi relictus nimium quantum propendet, abstinentum, & contra ea virtutibus ac bonis moribus adsvefaciendum, quæ exercitia magnos & continuos poscunt labores, sed a quibus, utpote commodæ vitæ rationi adeoque felicitati nostræ adversis, per congenitum torporem naturalem plerique pueri, præsertim lautioris sortis, abhorrent. Idoneis igitur opus est motivis, quibus commovendi sunt, ut sine morositate ferant, se a prudentibus Magistris ad meliorem frugem deduci primum, & tum ut his cooperen-

operentur in felicitate proposita obtinenda. Enimvero ad refrenanda hæc depravatae naturæ irritamenta atque ad coercendas intra sanæ rationis gyrum effrenatas pueritæ & adolescentiæ cupiditates, varias vias variis ingressi sunt Doctores. Convaluit hæc vulgaris consuetudinis corruptela nostris temporibus, adeo ut ineunti adolescentiæ, ad bonæ mentis culturam & ad comparanda veræ eruditioñis præsidia excitandæ, diversas promulſidum ſpecieſ propinuent, adeo ut vel gloriam ipſi proponent, vel opes, vel omnia deliciarum commoditatumque genera. Sed hi fere ſunt, qui vitia naturæ vitiis depellere, morboque periculoſo periculoſas adhibere curationes, non dubitant. Imprimis tam Parentes, quam ex horum ſæpe mandatis informatores laudis & gloriæ ſtimulis ætatem juvenilem incendere ſolent ad præclaræ atque ſolida ſeſtanda, & ambitioſum eſſe oportere, qui ad doctrinæ rerumque egregiarum ſpem adolescere & efflorefcere velit, dictitant inepti hi vitæ morumque duces & Magistri. An vero recte vel fecus talis iſthac diſſertatione inquirere conſtituimus, pro laude yeniam nobis unice pacientes.

§. III.

Antequam a carceribus, ceu dīci ſolet, progredimur, explicanda ſunt vocabula, quæ in diſſertationis noſtræ frontispicio comparent. Ambitio igitur eſt habitus, quo quis actiones suas ita componit, ut aliorum laudem & applauſum ſibi comparet, atque ita aditum ſibi ad altiores altioresque continuo honorum gradus paret. Oritur proinde iſthoc vitium a φιλαυγίᾳ, non illa innocua, quam animis noſtris alte inſevit sanctissimus Creator, & quæ nos ſtimulat ad veram noſtram felicitatem omni niſu quærendam, ſed ex pravo & plane inordinato ſui studio, quo

quis seipsum sibi idolum constituit, omniaque sua tanquam totidem perfectiones, ab aliis quādēm optandas, sed vix obtainendas, respicit. *Motivum* autem consistit in representatione boni vel mali, quod ex actione suscipienda, veluti effectus ex sua causa, sequitur. Denique per ingenii culturam intelligimus illud studium in anima perficienda, quo sit, ut & intellectus distincte perspiciat, quid verum, quid bonum quidve his contrarium sit in casibus quibusvis obviis, & voluntas verum bonum eligit, malum autem jugiter aversetur.

§. IV.

Detergamus fucum, nec amplius erit operosum veram ambitionis indolem delineare. Ambitious igitur quod demum cuncte fieri possit modo ad honores festinat; sed sua quantumvis lauta & splendida sorte non contentus, quiescere non potest, si majus aliquid restet, ultra quod se immodica porrigere poslit cupiditas. Ambitious enim adspicit, non quos vincat, sed a quibus vincatur; eique non tam jucundum est, multos videre post se, quam grave aliquem ante se conspicere. Quamobrem, ut bene monet Seneca: ambitio non patitur quemquam in ea mensura honorum conquiescere, quæ quondam fuit impudens ejus votum. Unde etiam usū venit, ut ambitious vera constansque gloria, tamquam immoderatos & indignos deferat, aut immoderatus emergendi ardor pessum dejiciat, maiores alioquin futuros, si minores esse voluissent. Non itaque absque re Ixionis fabulam adversus inanis gloriæ sectatores excogitatam esse existimo. Nam sicut illum pro Junone nebulam complexum fuisse, atque ita Centauros aliaque monstra procreasse ferunt; ita quoque hi gloriam, veluti quandam virtutis umbram amplexi, nihil sinceri aut laude constanti dignum aggrediuntur & perficiunt, nec tam bonam, quam potius magnam querunt famam. Porro sicut in hono-

honore comparando, laus enim nihil aliud est, quam idonea honoris testificatio, veram animi magnitudinem ponit ambitiosus; ita omnes removet scrupulos, qui in isthoc stadio cursum ejus possent retardare. Omnia media huc pervenienti ex ejus opinione sunt bona atque iusta. Si conscientia ejus nonnunquam murmuraret, hanc parum curat, sed protinus conticefcere jubet; in honoris culmine aliquando emendaturus quicquid contra fas & æquum ex emergendi necessitate deliquerit. Quicunque enim ad scelera patranda horret, & vellicationes concientiae perficta fronte non excipit, is certe per naturam non est ambitiosus, & ad summos honorum gradus raro pervenit.

S. V.

Enimvero qui ambitionem, ceu motivum in studiis litterarum continuo proficiendi discipulis suis proponere non dubitant, ægre admodum, ut prævidemus, ferent istum modo allatum ambitiosi characterem. Contendent igitur, tum nimis rudem & asperam esse hanc delineationem, tum etiam quod illi honestam solummodo ambitionem animis natura torpidis ingenerare satagant. Sicut igitur *bonestum* censetur quodvis factum aut propositum, quod cum lege Naturæ convenit; ita *honestæ ambitio* est studium benigni aliorum judicii, perfectionibus suis congrui acquirendi. Fateor omnino, & una mecum fatebitur quilibet in Ethica vel mediocriter versatus, quod hominum culpa virtutes atque vitia in tenui nonnunquam discrimine ponantur; id quod etiam in tradita honestæ ambitionis definitione fit, ubi vitio per se turpi speciosum prætenditur virtutis velum. Quid enim, quæso, honesta ambitio, nisi honestum vitium. Sed in posteriori propositione est manifesta contradic̄tio in adjecto, uti dici solet; ergo etiam in priori. Ambitio, filia illa vanitatis, ex saniorum Philosophorum sententia,

notavit vitium, non minus singulis hominibus noxiū, quam universis ciuitatibus exitiosum: quod alio jam sensu sumatur ambitio, vitio saeculi factum esse suspicor. Si denique allatam honestae ambitionis definitionem probe expendamus, satis animadvertisimus, quod ambitio hujus generis sit studium bonam famam acquirendi & conservandi, vel etiam emulatio in stadio virtutum jugiter proficiendi, quæ fit sine ulla aliorum obtrectatione aut oppressione; sed ita rei honestae nomen per se turpe applicatur, quod, quamvis verba valeant ut numi, minus esse consultum judicamus. Virtus enim, quum per se adeo grata sit, ut si coram conspici posset, mirabiles sui amores excitaret, cur igitur sordido vitii peplo augusta haec coeli filia est involvenda? Nos igitur scapham scapham appellantes, ambitionem pro vitio ex merito habemus.

§. VI.

Qui juvenes ad culturam litterarum ex hoc motivo excitant, ut majores deinceps consequantur honores, verum studiorum finem pervertunt. Quod enim non nobis solis nati simus, sed ut DEO O. M. cum timore filiali serviamus, alisque juxta nos prosimus, quilibet sanatione utens facile animadvertisit. Discemus igitur, & quidem inde a teneris, DEUM rite cognoscere, cognitumque perfectionibus Ejus, quæ summæ sunt & ab omni omnino imperfectionis labe immunes, convenienter colere. Hic primarius est studiorum finis, cui alter annexendus, ut nostram de nobis ipsis augeamus notitiam, non ut inanem captemus gloriam, sed ut justa nos metiamur decempeda, atque officia nobis injuncta, hinc absque molestiarum sensu, inde cum generis nostri commendo, rite expleamus; adeo ut conscientia nostra nec omissionem bonarum actionum, nedum commissionem malarum nobis unquam possit objicere: id quod nobis semper succedet, si ex cognitis Summi Numinis attributis moti-

motiva omnium nostrorum actuum jugiter sumamus. Nec corporis sui securus quis maneat, quin potius ipsum ita exerceat, colatque, non ut vanorum hominum vel propter vestes vel elegantes motus obtineat applausum, sed ut muneribus sibi injunctis dextre perfungi queat. Ea enim est ratio atque tam arctum animam inter & corpus intercedit necessitudinis vinculum, ut si hoc vel negligatur vel supra modum colatur, illa negotiis suis rite administrandis minus reddatur idonea.

§. VII.

Porro qui per spem honorum, propediem obtinerentur, juvenes suæ institutioni commislos ad culturam ingeniorm dederunt, non animadvertisse forte, quod illos talia doceant, quæ dediscere imprimis deberent. Inter alia enim axionata, quæ teneris puerorum animis sunt instillanda, obtinet etiam præceptum illud Juris Naturalis: Quod alios homines æquales habere & nullam proinde prærogativam nobis tribuere debeamus. Plana omnino est hujus Lègis ratio: dotes enim naturales, unicuique mortalium concessæ, sunt quam proxime æquales, & dona fortunæ in nostra non sunt potestate, sed sicut nobis immeritis, saepe insciis etiam contingunt, ita dum fortuna, uti mutabilis admodum est, divortium facit, omnia sua opinione citius secum aufert. Nihil igitur in corrupto hocce statu, propter quod homo laudari queat, superest, præter liberam voluntatis nostræ dispositionem: quam cum singuli eodem ferme modo disponant, infanire mihi videtur, qui propter illam prærogativam sese efferre veller, quam reliqui vel parem habent, vel saltem non minorem. Non equidem nego, quin laudis gloriæque studium sit ingens incitamentum, quod facit, ut homines difficillima quævis aggrediantur, Dædalea opera moliantur, faxa volvant Silyphia, interiores artium ac scientiarum recessus investigent, morumque integræ

tegritatem subinde adfectent: immotus tamen manet Moralistarum Canon: quod non facienda sint mala moralia, ut inde eveniant bona: vitium autem Iquodvis cum per se noxium sit, tum illud nocentissimum habetur, quod sub specie boni nobis obrepere patimur: delectat enim in præsens, sed in futurum nocet.

§. VIII.

Juvenibus, qui per ambitionem ad culturam ingeñorum excitantur, plerumque contingit, ut quantum in studiis Litterarum proficiant, tantum in exercitio virtutum deficiant. Quum enim ambitiosus, in palestra eruditionis sese exercens, metam laborum sibi propositam habeat honores, ad quos obtinendos velis remisque contendit; evidens est, quod a vero & genuino Studiorum fine quotidie declinet; quo facto, non potest non aliam sequi Loxodromiam, quam quæ ad virtutis arcem deducit. Immo ambitiosus in sedulo virtutum exercitio aliquid invenit, quod re ipsa a dignitate sua prorsus alienum opinatur, quamvis aliud forte nonnunquam in circulo egregiorum virorum statuat. Quum enim insimus quivis æque ac honorificentissimus civis possit DEUM colere, aliis ope indigentibus beneficas porrigerem manus, neminem offendere aut lædere, in his aliisque placidis virtutibus nihil reperit ambitiosus, quo a ceteris distinguatur, ideoque easdem parum curat. Hinc alio vertit suas meditationes suaque molimina, & abstractas, quantumvis nullius fere frugi, excusat scientias, ut inter certos æquales longe emineat. De his igitur valet, quod probe monet Apostolus Paulus, scilicet quod scientia inflat, non quod disciplinæ per se sint inutiles, sed quod semina eruditionis inepte culta adeo degenerent, ut non succulentos fructus, sed poma Punica, producant. Immo ma-

malum ex docta ambitione proveniens tanto est gravius, quanto tecius malæ actiones patrentur, & gravissima quævis flagitia specioso virtutum atque innocentiae fuso incrustari soleant.

§. IX.

Ambitio etiam impedit, quominus juvenes, litteris operam navantes, ad solidam rerum cognitionem pervenire queant. Quum enim intellectus noster sit admodum limitatus, multa ipsi opus est attentione, ut in qualibet objecta re quid verum aut falsum, quid bonum aut malum sit perspiciat. Inerit igitur animo placida tranquillitas, ne affectuum turbinibus concutiatur. Contra ea ambitionis anima nulla agit halcyonia, siquidem ipse omnes tempestive captabit occasiones, quibus, tamquam scalis, utatur, ut ad honorum apicem ante alios adscendat. Quantum a molestis hisce curis vacat tempus, quod certe est exiguum, illud litteris impendit, partim ut elegantiarum quarumvis sibi acquirat notitiam, partim ut vacuas fallat horas, vel ex litteris discat media, quibus emergere possit. Ingeniosa proinde aliorum dicta sollicite colligit, salesque alienos ita oportune in medium protert, ut tamquam proprii auditoribus placeant, atque notam exculti ingenii in se derivet. Verbo: ambitiosus tantum scire studet, quantum nescire sine dedecore non potest. Quod si interea contingat, ut nec census neque honores ex opinione sequantur acquisitam eruditionem, tumidam magis, quam solidam, de studio suo manifeste remittit, divertiumque cum omnibus ac singulis Musis, quod pronubæ illius dignitatis, quam sibi destinavit, non fuerint, facit, atque aliis in posterum modis inclarescere operose studet. Sic homines, quos ambitio ad colendum ingenium excitat, in cortice disciplinarum plerum-

plerumque harent, ceteris civibus tam in communī vi-
ta quam in reliquis negotiis tanto graviores, quanto sibi
ipsis videantur acutiores. Quadrat igitur in hanc erudi-
torum turbam, quod ARISTOTELES adolescenti cui-
dam, sele nimium efferenti, quondam dixisse perhibe-
tur: *Adolescentule, inquit, utinam talis essem, qualis ipse
tibi videris: qualis autem revera es, tales fiant hostes mei.*

§. X.

Sicut illi, qui ambitionis præstigijs fascinatam ge-
runt mentem, quovis impendio sibi follicite quærunt
honorū compendia; ita parum censem, simplices, sed in
vita communī proficias maxime propositiones cogno-
visse, verum paradoxis potissimum indulgent opinioni-
bus, nodum in scirpo & lauream in mustaceo graviter
quārentes. Quis igitur, quæso, ignorat, quod ambitio-
ni, tamquam Euripo cuidam turbidiori, originem suam
debeant opinionum quævis portenta, impia schisma-
ta & vesanæ hæreses, horrendi in DEUM ipsum & ad-
mirandam ipsius providentiam insultus, nefaria per
campum Philosophicum passim sparsa Eridis poma, ri-
xæ Cyclopicæ, graves de lana caprina & de crine Me-
dusæ contentiones, logomachiæ, & ex his omnibus ma-
lis inimicitia & odia Vatiniana, quæ luculenter admo-
dum produnt, non veritatis indagandæ causâ, sed ho-
noris apparentis studio pugnam fuisse motam. Porro
in arenam disputatoriam descendens quandoque hocce
hominum genus, non tam id hi agunt, ut idoneis ar-
gumentis dissentientes convincant, quam potius ut vel
cornutis sophismatibus vel ingeniosis strophis ipsos con-
fundant. Ambitiosis etiam communissimum est vitium,
ab ignorantia, licet vincibili, ad contemnum rei non
intellectæ graviter argumentandi, quasi dignitas discipli-
narum

narum & artium dependeret a judicio plebejo & ab iniquo rerum aestimatore. Denique si ambitiosus unam alteramve calleat disciplinam, reliquas ut a dignitatis suæ fastigio remotas contemnit, ut gloriae suæ tanto major accedat lux & solus eminere possit. Quare etiam ambitionem inter gravissima veræ Eruditionis impedimenta referre non dubitant saniores Philosophi.

§. XI.

Esto igitur, quod Gentilium Philosophi honores tamquam incitamenta in stadio Litterario jugiter prægrediendi alumnis, suæ institutioni commissis, proposuerint; horum tamen opinones calculos, a sana ratione positos, minime turbant. Nec admodum est mirum, quod ipsis gloriam & quævis honorum insignia, ceu reæ & egregie factorum præmia, sint conjectati, siquidem felicitate æterna eadem decoratum & remuneratum post mortem iri, vel ignorarent penitus vel conjectura tantummodo adsequerentur. Antiquius enim humano generi nihil fere est, quam percipere laborum industriæque fructus, ne frustra laborasse videantur strenui operatores. Nos autem meliora edocti, ex motivo longe nobiliori, quam ex honorum vanitate ad studia litterarum colenda excitabimus, nec cum ambitionis in extera quadam actionum moralium cum lege convenientia conquietcemos, de interiori mentis sanctimonia parum solliciti. Contra ea formandæ juventuti præfecti animum advertant, quomodo ambitionem, adultam rei publicæ litterariæ pestem, semen multorum malorum non instillent adolescentiæ, qua non ad alacritatem in studiis excitatur, sed ad ferociam: non ad humilitatem ducitur, sed ad superbiam; non ad modestiam flectitur,

tur, sed ad fastum; non ad probitatem instituitur, sed ad nequitiam corruptitur. Sapientis omnino est, fini bono accomodate media bona & convenientia; sed quid magis pugnat cum vera felicitate, tamquam proprio eruditionis fine, quam ambitio? Quid igitur ineptius est, quam stimulis felicitati proflus contrariis ad eruditionem concitare adolescentiam, quam scopum querere mediis, eidem plane repugnantibus? Sed haec uberius persequi, instituti ratio & tenues, quales nostræ sunt, facultates non permittunt.

S. D. G.

